

קלקלת יחסים: ישראל ויחסיה עם ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים¹

עינב יוגב

מבוא

באפריל 2016 פירסם ארגון אמנסטי אינטרנשיונל הודעה שבה ביטא חשש לשלומם ולחירותם של מגיני זכויות אדם פלסטינים הפעילים בתנועת ה-BDS, ובראשם מנהיג התנועה, עומאר ברגותי. על פי אמנסטי, ברגותי ופעילי BDS אחרים הם פעילי זכויות אדם שמקדישים את זמנם לפעילות לא אלימה ולגיטימית בתחום האזרחי שנועדה להביא לכך שישראל תישא באחריות להפרות המתמשכות של החוק הבינלאומי ושל זכויות אדם שהיא מבצעת בשטחים הפלסטיניים נגד האזרחים הפלסטינים.² ההודעה פורסמה בעקבות הצהרותיהם הפומביות של השרים ישראל כץ, גלעד ארדן ואריה דרעי שלפיהן יש לפעול נגד תנועת החרם בכלל באמצעות "סיכול אזרחי ממוקד" ונגד עומאר ברגותי בפרט באמצעות שלילת זכויותיו הבסיסיות המוקנות לו מכוח היותו תושב קבע בישראל.³ על פי הארגון, הצהרותיהם של השרים הישראלים הבכירים הן עליית מדרגה ברצף של התבטאויות חריפות ושל איומים שמשמיעים גורמים ישראליים ושעיים נאלצים להתמודד מגיני זכויות אדם ופעילי ה-BDS, ובראשם ברגותי. לטענת אמנסטי, האיומים האלה מסכנים באופן ממשי את חופש הביטוי ואת חופש הפעולה של מגיני זכויות האדם ואף מסכנים אותם פיזית – בין היתר בגלל הבחירה בניסוח הכולל את הביטוי "סיכול ממוקד".

לא ניתן להפריז בחשיבות התמיכה שלה זוכים פעילי תנועת ה-BDS ומנהיגה הפלסטיני המוכר ביותר, עומאר ברגותי, מאמנסטי אינטרנשיונל, שהוא אחד מהארגונים הוותיקים והחשובים בעולם לשמירה על זכויות האדם. התפיסה המקובלת בישראל היא כי האידיאולוגיה ואופן הפעולה של תנועת ה-BDS ושל חבריה שוללים את זכויותיו הטבעיות של העם היהודי להגדרה עצמית במדינתו, ואילו בעיני אמנסטי אנשי ה-BDS הם פעילי זכויות אדם, ויש הצדקה ותוקף מוסרי לפועלם ולתפיסתם.

הבעת התמיכה הזאת של אמנסטי בפעילי ה־BDS מעידה, בין היתר, על הקיטוב השורר בין הציבור בישראל לבין אמנסטי אינטרנשיונל, שהוא גורם לא־ממשלתי בינלאומי מוביל. בעוד שבשנים האחרונות זכה הארגון לקיתונות של ביקורת ולחשיפה שלילית בכלי התקשורת ובקרב דעת הקהל בישראל, הרי שברחבי העולם וגם בקרב מקבלי ההחלטות במערב נהנה הארגון ממעמד מקצועי גבוה ומלגיטימיות נרחבת, שבזכותם זכה, בין היתר, בפרס נובל לשלום ב־1977.

הפער הזה בין האופן שבו רואה ישראל את האידיאולוגיה ואת הפעילות של תנועת ה־BDS לבין הודעת התמיכה של אמנסטי בתנועה וכן הפערים בין מעמדה השלילי של אמנסטי בדעת הקהל הישראלית לבין מעמדה האיתן בעולם ממחישים את התהום שהלכה ונפערה בעשורים האחרונים בין ישראל לבין רבים מהארגונים הלא־ממשלתיים הפעילים בזירה הבינלאומית. זהו מצב שאינו בריא לישראל שכן לארגונים הלא־ממשלתיים האלה יש השפעה גדולה על מעמדה הבינלאומי של ישראל ועל קמפיין הדה־לגיטימציה הנערך נגדה. במאמר הזה נסקרים השינויים במעמדם, בטווח השפעתם ובעיקר באופן פעולתם של הארגונים האלה בזירה הבינלאומית ב־20 השנים האחרונות, ונבחנים הצעדים שיש לנקוט כדי להביא לשינוי חיובי ביחסם לישראל – שינוי שאמור לכלול, בין היתר, את הפחתת תרומתם לשיח הדה־לגיטימציה המתקיים נגדה.

השינוי באופן פעולתם של ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים בזירה הבינלאומית

מאז סיום המלחמה הקרה גדלה מידת השפעתם של ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים. אם בעבר ניהולם של היחסים הבינלאומיים היה בעיקר נחלתם של דיפלומטים, של פקידים ושל מקבלי ההחלטות במדינות השונות, הרי כיום בעת שמגבשים מדיניות לא ניתן להתעלם מקבוצה מגוונת של גורמים, ובהם גם ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים. הארגונים האלה עברו מהשוליים או מאחורי הקלעים אל קדמת הבמה בפוליטיקה העולמית ומפעילים את כוחם ואת השפעתם בכל היבט של היחסים הבינלאומיים ובקביעת מדיניות בינלאומית. הארגונים האלה מתמקדים בנושאים בעלי חשיבות גדולה ובהם המאבק בעוני, ההגנה על זכויות האדם, הענקת ביטחון פיזי לכל אדם, ללא קשר למגדר, למין, לגזע, ללאום ולדת, שמירה על הסביבה והקניית נגישות לכל אדם לשירותי בריאות ומרפא. העיסוק בנושאים האלה הן ברמה המקומית והן ברמה הבינלאומית יצר לארגונים הלא־ממשלתיים דוגמת אמנסטי דימוי חיובי בקהילה הבינלאומית. רק מעטים מתייחסים אליהם באותה החשדנות והביקורתיות שלהן זוכים בדרך כלל תאגידיים ומדינות.

השינויים במערכי הכוח הפוליטיים בעולם הביאו גם לשינוי בתפיסת הפעולה של הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים: עם הקמתם בתחילת המאה ה־20 או באמצעותה הקפידו ארגונים כמו אוקספם (Oxfam), קיר אינטרנשיונל (Care International), אמנסטי אינטרנשיונל (Amnesty International), סייב ד'ה צ'ילדרן (Save the Children), וורלד ויז'ן אינטרנשיונל (World Vision International), מדיסן סן פרונטייר (רופאים ללא גבולות – Médecins Sans Frontières), יומן רייטס ווטש (Human Rights Watch) ואחרים להיצמד למדיניות א־פוליטית והדגישו שכל רצונם הוא להקל על סבלם של פרטים ושל קבוצות ללא קשר לנטייתם הפוליטית. התעקשותם של הארגונים האלה לדבוק בגישה א־פוליטית ובקידום תפיסות אוניברסליות חוצות לאום ומורכבויות פוליטיות מקומיות הקנתה להם אמינות וסייעה להם ליצור לעצמם דימוי של גופים חוצי פוליטיקה ותרבות.

אולם בעקבות השינויים בסדר העולמי הבינו חלק מהארגונים שאם ברצונם להביא לשינוי בר־קיימא בסדר העדיפויות העולמי בנוגע לסוגיות שעל סדר יומם, עליהם להיות מעורבים באופן פעיל ומוצהר בזירה הפוליטית. הם הרי דוחים את הרעיון שעוני, אי־שוויון, רעב ומחלות הם מצבים בלתי נמנעים וטוענים שבידי האנושות מצויים כיום האמצעים והטכנולוגיה להביא להיעלמות כל הרעות החולות שמהן סובלת האנושות. הם מדגישים שאינטרסים פוליטיים ולא כוחו של הטבע או החלטות לא מודעות הם המשמרים את הרעות החולות האלה, ולפיכך לא ניתן להתעלם מהאינטרסים הפוליטיים ומהמגרש העסקי והפוליטי אם באמת רוצים להביא את פירות הפיתוח לכל האוכלוסיות ולהשיג שוויון בר־קיימא.

ההבנות האלה הן שהביאו לשינוי בתפיסת הפעולה של הארגונים הלא־ממשלתיים: במקום להימנע מכל מה שריח פוליטי נודף ממנו הם החלו לפעול בקדמת הבמה הפוליטית. העשייה הפוליטית שלהם באה לידי ביטוי בארבעה תחומים:

ראשית, הם החלו לשים לב לאופן שבו הם מעניקים את הסיוע שלהם כדי להימנע ממצב שבו הם בעצם משעתקים את יחסי הכוח הקיימים בחברות שבהן הם פועלים. במילים אחרות: הם משתדלים להקפיד שהסיוע שלהם אינו מתמקד בגורמים החזקים באותן החברות ומשאיר את החלשים בשוליים.

שנית, הם נעשו מודעים לחשיבותם של האנשים ושל הגופים המשתתפים בקבלת ההחלטות הנוגעות לחלוקת המשאבים הקיימים. בעקבות זאת הם החלו לנתח מיהם האחראים לחלוקת המשאבים ומיהם המרוויחים והמפסידים מהחלוקה הזאת.

שלישית, בשלה בקרבם ההבנה שכדי להביא למיגור העוני, הרעב והמחלות בעולם אנשים חייבים לשלוט בחייהם באופן עצמאי, דהיינו באופן שאינו תלוי בתיווך ובפוליטיקה – במיוחד כשמדובר בתחומים הנוגעים לזכויות הבסיסיות כמו רווחה,

חינוך ובריאות. כדי להשיג את העצמאות הזאת הבינו הארגונים שיש ליצור אווירה ציבורית מתאימה ומנגנוני פעולה רלוונטיים.

ולבסוף הם הבינו עד כמה חשוב שהתהליך יהיה בר קיימא, דהיינו שכל השינויים שהם ישיגו יחזיקו מעמד לאורך זמן. את הקיימות הם ביקשו להשיג באמצעות גיבושם של אמנות, של חוקים ושל מדיניות. ההבנה הזאת היא שהביאה לכך שהארגונים הלא־ממשלתיים מפעילים כיום צוותים מקצועיים רבים שכוללים, בין היתר, עורכי דין, רואי חשבון ולוביסטים. נוסף על כל אלה מפעילים הארגונים האלה מתנדבים כדי שיכתבו ויטלפנו למקבלי ההחלטות וכן יפרסמו את השקפותיהם ברשתות החברתיות.⁴ ויש עוד סיבות למעמדם האיתן ולהשפעתם הגדולה של הארגונים האלה: במהלך השנים הם התפרסו במדינות רבות, הקימו סניפים ושיכללו את יכולותיהם במגוון רחב של תחומים ובהם גיוס כספים ומשאבים, ניהול פיננסי, ניהול של כוח האדם, פיתוח תוכניות, הגשת עזרה הומניטרית, תקשורת ושיווק ובכלל זה ניהול קמפיילים ציבוריים. למעשה, במהלך 20 השנים האחרונות הלכו וגדלו הארגונים האלה עד כי הפכו לקונפדרציות לא־ממשלתיות בינלאומיות מבחינת ההיקף של תקציביהם ושל משאביהם. מדובר בתקציבים שמשותווים לעיתים לאלה של מוסדות בין־ממשלתיים.⁵ במושג "קונפדרציה" הכוונה היא שמדובר בארגוני גג שמאגדים סניפים מקומיים רבים. לכולם מטרת־על משותפת, שלקידומה מתחייב כל חבר בארגון, אך במקביל ביכולתו של כל סניף לקבוע לעצמו סדר עדיפויות מקומי, עקרונות התנהלות, מטרות לטווח רחוק וקצר ובמקרים מסוימים אף לפתח קודים פנימיים של התנהגות ונורמות המותאמים לשטח שבו הוא פועל. הצמיחה וההתפרסות האלה מאפשרות גישה לקהלים רבים ומגוונים. יתר על כן, המבנה הארגוני הזה מאפשר לסניפים להסתייע בתקציב של ה"קונפדרציה" הבינלאומית שעליה הם נשענים ושאותה הם מייצגים ובמידת הצורך לשתף פעולה עם ארגונים דומים או בעלי מטרה משותפת.

מאחר שהארגונים האלה נחשבים ברובם למהימנים, הם זוכים ללגיטימציה רבה במדינות המערב ונהנים משיתופי פעולה עם ממשלות רבות ומהקצאות של תקציבים ושל משאבים ציבוריים. המהימנות והלגיטימציה גם מאפשרות להם לגייס במהירות וביעילות כספים ועזרה לא רק מהממשלות אלא גם מהציבור הרחב ומהמגזר העסקי לשם הוצאתן אל הפועל של תוכניות פעולה. יתר על כן, השפעת הארגונים האלה היא כיום כה רבה עד כי ביכולתם להשפיע על קבלת ההחלטות בממשלות ובתאגידים בנוגע לתחומי הפעולה שלהם.

הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים וישראל

עם הקמת המדינה ובשנותיה הראשונות הפגינו כמה מהארגונים הלא־ממשלתיים המובילים יחס חיובי כלפי ישראל: הם התגייסו לסייע למדינה הצעירה שאך זה קמה

מתוך תחושת מחויבות ושליחות בעקבות זוועות השואה שנחשפו. כמו כן הם חשו זיקה לאידיאלים הסוציאליסטיים שעל בסיסם הוקמה המדינה. כך, למשל, אפשר לציין את הארגון קייר אינטרנשיונל שפעל בישראל עם הקמתה ב-1948⁶ ואת אמנסטי אינטרנשיונל שהקים בארץ את אחד הסניפים הראשונים שלו מחוץ לגבולות בריטניה כבר ב-1964.⁷

תמונת המצב הזאת החלה להשתנות לאחר מלחמת ששת הימים וביתר שאת עם התמשכותו של הכיבוש בשטחים, קריסת תהליך השלום והתפרסותן של ההתנחלויות. מונעים מהחתימה לעמידה בסטנדרטים בינלאומיים ומתוך התנגדות להפרות של זכויות האדם החלו הארגונים להעביר את עיקר פעילותם לטיפול במצוקות של העם הפלסטיני שהפכו בעיניהם לדחופות במיוחד. כמה מהארגונים האלה אף העבירו את משרדיהם למזרח ירושלים. השינוי בעמדתם של ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים רבים כלפי ישראל הביא בהכרח לשינוי באופן שבו הפעילים של אותם הארגונים ותומכיהם החלו לראות את ישראל ואת צרכיה. כל אימת שישראל התלוננה על מצבה, השוו אותה הפעילים למצבם ההומניטרי העגום של הפלסטינים – מצב שקיבל גושפנקה רשמית, מעוגנת בנתונים, של גופים כמו הבנק העולמי. זו הייתה הסיבה שאותם הארגונים מיקדו את מאמציהם בסיוע לפלסטינים ובייצוב מצבם ההומניטרי.⁸ השינוי הזה, שהתבטא – בין היתר – בהתרחקותם של הארגונים ושל פעיליהם מהנעשה בישראל, הוא שהוביל לתפיסה המקובלת בארץ שמדובר בגופים שמייצגים רק את האינטרסים של הפלסטינים.

סיבה נוספת לפער ההולך וגדל בין הציבור הישראלי לבין הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים – פער שפוגע ביכולתם של הארגונים לשמש סוכני שינוי ותיווך אמנים בין הצדדים לסכסוך – היא ההתרשמות (בעיקר של ישראלים) שאותם הארגונים אינם מבינים את מורכבותם של האתגרים הביטחוניים והאזרחיים שעומדים נאלצת ישראל להתמודד במרחב המזרח התיכון. הישראלים גם מאשימים אותם באדישות מוחלטת למצוקותיהם שלהם: הדוחות שמפרסמים הארגונים האלה נוטים לנתח את התנהלותה של ישראל באופן חד־ממדי ובלי להביא בחשבון את תחושות החשדנות וחוסר האמון שקיימים בישראל לאחר שנים של טראומות מפיגועי טרור ומאיומי ביטחון.

אם לא די בכך שהארגונים הלא־ממשלתיים מתעלמים מהטראומות של הציבור הישראלי ומאשימים את ישראל שוב ושוב בנקיטת אמצעי ביטחון מופרזים, הרי גם הקהילה הבינלאומית למעשה אינה משמיעה מספיק את קולה נוכח האיומים המרובים שמסביב לישראל, כמו מלחמת האזרחים בסוריה. בעיני הישראלים זו אינה גישה שמשדרת אמינות ושיכולה לשמש בסיס לדיאלוג. לכן כושלים הארגונים שוב ושוב בניסיונותיהם ליצור שיח עם קהלים נרחבים בציבור הישראלי ולרתום אותם ליצירת שינוי של ממש ביחס כלפי האחר. התוצאה היא שהכוונות הטובות של

הארגונים הלא־ממשלתיים מובילות בסופו של דבר בעיקר לחיזוק הקולות הקיצוניים בחברה הישראלית.

להתפתחות הזאת של חוסר אמון תורם בשנים האחרונות גם התפקיד המרכזי שמילאו הארגונים האלה בעיצוב השיח נגד פעולותיה של ישראל בשטחים ונגד מפעל ההתנחלויות. כמה מהארגונים האלה אף הרחיקו לכת מעבר למתיחת ביקורת על ישראל והצטרפו למאמץ לעשות לה דה־לגיטימציה ולקריאות להחרים אותה. כך היה, למשל, בפרשת סודהסטרים ב־2014: השחקנית סקרלט ג'והנסן השתתפה בפרסומת לחברת סודהסטרים, שאחד המפעלים שלה היה באותה העת במישור אדומים שבשטחים (המפעל השני שלה היה באלון תבור שבתוך הקו הירוק). מאחר שג'והנסן הייתה גם שגרירה של רצון טוב בארגון אוקספם (Oxfam), פנו פעילים בתנועת ה־BDS וארגונים פרו־פלסטיניים אחרים לאוקספם בדרישה שינתק את קשריו עימה. תנועת ה־BDS טענה אז כי אוקספם – ארגון המבקש לקדם זכויות אדם ולהילחם בתופעת העוני בעולם – אינו יכול לשתף פעולה עם שגרירה של רצון טוב שמקדמת חברה הפועלת בשטחים ואחראית לשימור עוניים ותלותם הכלכלית המתמשכת של הפלסטינים בישראל. אוקספם קיבל את טענותיהם של פעילי ה־BDS והפסיק את שיתוף הפעולה שלו עם ג'והנסון.

יש לציין שאוקספם מתרכז במתן סיוע לתושבי עזה ובהוצאת דוחות על הנזקים שנגרמים כתוצאה מבידוד. בדוחות האלה מטיל הארגון על ישראל את מלוא האחריות למצבם של תושביה ומתעלם ממחדליה של ממשלת החמאס.⁹ גם הארגון יומן רייטס ווטש – שבפרסומיו מכונה לעיתים השטח שבין הירדן לים בשם "פלסטין" תוך התעלמות או הקטנת חשיבותה של ישראל הריבונית – הפיץ דוחות רבים המבקרים את ישראל באופן לא פרופורציונלי. עד כדי כך בולטת ההטיה הזאת, שמייסדו של הארגון, רוברט ברנשטיין, פירסם כבר ב־2009 מאמר בניו־יורק טיימס שבו יצא נגד הארגון שאותו הקים וטען כי זנח את ייעודו המקורי: לפעול למען זכויות האדם באופן שוויוני וצודק.¹⁰

על אף הדוגמאות האלה ודוגמאות רבות נוספות להטיה פוליטית יש ליזכור שחלק ניכר מהביקורת שמותחים ארגונים לא־ממשלתיים על ישראל משקף את הביקורת עליה בזירה הבינלאומית בנוגע למדיניות ההתנחלות שלה בשטחים מאז 1967. במילים אחרות: אין לראות בביקורת הזאת אג'נדה ייחודית, נטולת הקשר, שנובעת ממניעים אנטישמיים ושמויעדת להביא להחרמת ישראל ואולי אף להשמדתה.

בישראל קיימת נטייה לשיח שטחי וכוללני בנוגע לארגונים האלה. בראש ובראשונה מתעלמים בה מהעובדה כי בהצהרותיהם חוזרים ואומרים הארגונים האלה כי סלע המחלוקת בינם לבין ישראל הוא ההתנחלויות – שהן עבירה על החוק הבינלאומי – והמשך הכיבוש שמפר את זכויות האדם של הפלסטינים באופן מתמשך ופוגעני

במיוחד. הביקורת הזאת של הארגונים אינה שונה מהביקורת שמותחים על ישראל כמעט כל אומות העולם ובהן בעלות בריתה. זאת ועוד, הנטייה בישראל היא לראות בהתבטאויות של הארגונים האלה חלק מקמפיין פרו־פלסטיני שנועד – ממניעים אנטישמיים – לחתור תחת קיומה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

הצביעה החד־גונית הזאת של מגזר אזרחי כה מורכב וכה משפיע אינה מאפיינת רק את האזרחים בישראל אלא גם מעצבי דעת קהל, אנשי אקדמיה, מקבלי החלטות ואנשי תקשורת. זוהי, למשל, הרוח הנושבת מספרים שהתפרסמו בשנים האחרונות על פעילותם ועל התנהלותם של ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים בישראל ובשטחים.¹¹ כמו כן פורסמו תחקירים וכתבות מצולמות שהתרכזו רק בהיבט השלילי של ארגוני זכויות אדם הפועלים בישראל ובשטחים. הצהרות או יוזמות שבהן מבקשים הארגונים להביע את מחויבותם לציבור הישראלי ולקידומו של פתרון צודק לשני הצדדים אינן זוכות לתהודה רבה בציבור,¹² וכך משתמרת ומתעצמת בדעת הקהל התפיסה שמדובר בגופים שדורשים את רעתה של המדינה.

יתר על כן, על רקע האווירה הציבורית העוינת כלפי ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים וכלפי מקבליהם המקומיים, ובייחוד ארגוני זכויות אדם, אישרה הכנסת ביולי 2016 את "חוק העמותות", שלפיו כל ארגון לא־ממשלתי מקומי, המקבל מימון ממדינה זרה בהיקף של יותר מ־50% מתקציבו הכולל, יצטרך לציין את זהות המדינות התורמות לו. זאת ועוד, בכל פנייה לנבחר ציבור או בכל דיון שבו מתקיים רישום פרוטוקול יצטרכו הנציגים של אותם הארגונים לציין שהמימון שהם מקבלים מגיע ממדינות זרות. לצעדים האלה של הממשלה קדמו פרסומים בוטים ומסיתים של גופים אזרחיים ושל גופי תקשורת על תרומתם של הארגונים האלה למערך הדה־לגיטימציה המעודד חרם על ישראל.¹³

25 מתוך 27 העמותות הישראליות שהחוק החדש נוגע אליהן פועלות למען זכויות אדם, ולאורך כל תהליך החקיקה הן קיבלו תמיכה מארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים גדולים כמו אמנסטי אינטרנשיונל, רופאים לזכויות אדם ויומן רייטס ווטש. כמו כן הן קיבלו את תמיכתם של מנהיגים רבים במערב. כמה מהם אף הביעו סולידריות עם העמותות הישראליות ופנו לחברי ועדת החוקה, חוק ומשפט בדרישה לעצור את חקיקת החוק בנימוק שהוא פוגע בדמוקרטיה הישראלית ושמטרתו היא "לשלול את הלגיטימציה מארגונים מסוימים ולהטיל עליהם מגבלות בלתי מידתיות שיפגעו בפעילותם... מה שיכרסם בעקרונות הדמוקרטיים ובערכים האוניברסליים, שכן יצומצמו חופש הביטוי וההתאגדות בישראל".¹⁴

העוינות המתמשכת בישראל כלפי הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים גרמה לכך שהזירה הזאת הייתה בשנים האחרונות קרקע פורייה לגידול במספרם של הפעילים בתנועת הדה־לגיטימציה. במילים אחרות: הצלחתם של פעילי ה־BDS

והדה־לגיטימציה נובעת, בין היתר, מההתנהלות של ישראל אשר הפקירה את הזירה המרכזית הזאת של הציבור הליברלי במערב. פעילי ה־BDS מנצלים היטב את היעדרותה של ישראל מהזירה הזאת. הם אימצו לעצמם את הטרימינולוגיה של זכויות אדם ושל צדק אוניברסלי ומבקשים לקדם בשמם את חופש הביטוי ואת השבת זכויותיהם של הפלסטינים שהם – לטענתם – ילידים שנושלו מארצם. השיח הכמור־ליברלי שאימצו פעילי ה־BDS מטשטש את מורכבותו של הסכסוך הישראלי־פלסטיני ומטשטש את מטרותיה האמיתיות של התנועה: לשים קץ לבית הלאומי של העם היהודי בארץ ישראל. ישראל, כאמור, כלל אינה מיוצגת בתוך השיח הזה – מה שמקל על דורשי רעתה להשחיר את דמותה. לכן אין זה מפליא שהולך ומתחזק הדימוי השלילי שלה בקרב הציבור הליברלי במערב: שיעור הולך וגדל ממנו רואה בה מדינה קולוניאליסטית ואימפריאליסטית שהיא אויבת של הערכים הליברליים. וכך, בעוד שבאזורי סכסוך אחרים נוהרים על פי רוב הארגונים הלא־ממשלתיים שלא להתערב בנושאי הליבה הנוגעים לביטחון, ללאום או לזהות, הם לא מהססים לעשות זאת בסכסוך הישראלי־פלסטיני. כך הפך הסכסוך המקומי הזה – שהוא אכן מורכב, אך בוודאי שולי מאוד נוכח אתגריה הנוכחיים של האנושות – לנדבך מרכזי במאבק הבינלאומי למען זכויות אדם ולמען יישומן של זכויות כלכליות־חברתיות אוניברסליות.

המלצות

ישנו קשר ישיר בין יחסה של ישראל לארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים לבין מעמדה המידרדר בדעת הקהל במערב: רדיפה ודה־לגיטימציה של הארגונים האלה וחקיקת חוקים נגדם או נגד עמיתיהם בארץ רק מסייעות למי שמנסים להשחיר את פניה של ישראל ולכרסם במעמדה הבינלאומי. כדי לשנות את המגמה הזאת יש לגשר על הפערים בין המדינה לארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים. לשם כך יש ליזום שיח חלופי עם הארגונים האלה – מה שיחזק את הלגיטימציה של ישראל בזירה הבינלאומית ואף עשוי לפתוח פתח לשיתופי פעולה שמהם יפיקו תועלת לא רק שני הצדדים, אלא גם גורמים המבקשים לקדם פתרון צודק ובר קיימא לסכסוך. הצעד הראשון שצריכה ישראל לעשות בדרך לגיבוש יחסים חדשים עם הארגונים הלא־ממשלתיים הוא להפריד בין שני סוגי ארגונים: לסוג הראשון משתייכים ארגונים שפועלים אך ורק כדי לקדם את הנרטיב הפלסטיני ושמעתלמים מהנרטיב היהודי־ישראלי או אף שוללים אותו. לסוג השני משתייכים ארגונים לא־ממשלתיים שתחומי העניין שלהם הם גלובליים: הם מבקשים לקדם את הבריאות בכל מקום על פני כדור הארץ ולאפשר לכל חולה נגישות לתרופות; הם נאבקים למען זכויות אדם בכל מדינה ודוגלים בפיתוח בר־קיימא, בשוויון הזדמנויות מגדרי ובאי־אפליה, ומעל לכול הם נאבקים במגפת העוני העולמי ובאי־השוויון החברתי־כלכלי השורר בכל העולם.

חלוקה כזאת תאפשר לזהות עם אילו ארגונים יכולה ישראל לשתף פעולה ביוזמות הומניטריות וטכנולוגיות שונות הן לקידום הפלסטינים והן למען פיתוח וסיוע במדינות אחרות – מה שיחזק את מעמדה של ישראל וישווה לה דימוי חיובי של מדינה שפועלת למען הקדמה והפיתוח בכל העולם.

הצעד השני שצריכה ישראל לנקוט הוא לבחון באופן ביקורתי את השיח הישראלי עצמו שבו הצהרות אנטי־ישראליות מקבלות סיקור תקשורתי ותהודה רבים יותר מאשר הצהרות אחרות של הארגונים הלא־ממשלתיים בנוגע לישראל. כפי שהובהר לעיל, כתוצאה מההטיה הציבורית הזאת התגובה של מקבלי החלטות ושל הציבור הישראלי להתנהלותם של הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים הייתה עד כה בהתאם לאמרה הידועה ש"ההגנה הטובה ביותר היא ההתקפה". אולם המדיניות הזאת אינה משרתת את ישראל או את מעמדה הבינלאומי ומתעלמת מהמורכבות הקיימת בשדה הפעולה של הארגונים הבינלאומיים – שדה פעולה שאותו, כפי שכבר הודגש, מכירה תנועת ה־BDS היטב. דווקא בשל היות הארגונים האלה קונפדרציות בינלאומיות יש להבין כי סניף אחד אינו דומה למשנהו, וניתן ליצור קשרים ושיתופי פעולה עם הארגונים בכמה רמות ובאזורים שונים – בין היתר באמצעות רתימת יכולותיה והישגיה של ישראל בטכנולוגיה, ברפואה ובחקלאות לטובת אתגרי המאה ה־21. חיזוק מעמדה של ישראל בתחום של סיוע חוץ באזורים מתפתחים יאפשר ליצור מרחבים של שיתופי פעולה עם הארגונים הלא־ממשלתיים הבינלאומיים כדי להביא לפתרונות בני קיימא לא רק בישראל אלא בעולם כולו בנושאים כמו לחימה בטרור, בעוני וברעב. אומנם כבר ישנן יוזמות ברוח הזאת, אך יש לפתח אותן באופן נרחב יותר. הדבר יפתח ערוצי תקשורת חדשים והבנה טובה יותר בין הצדדים – גם אם לא יפחית מכמות הביקורת על ישראל כל עוד התהליך המדיני תקוע.

בעידן שבו מדינות דמוקרטיות רבות מתמודדות עם אי־יציבות כלכלית, פוליטית וביטחונית רבה, לא ניתן להתעלם מעליית קרנם של הגורמים הבינלאומיים הלא־ממשלתיים – החל מארגוני הטרור מחד גיסא וכלה בארגוני החברה האזרחית מאידך גיסא. בעוד שישראל השכילה להתכונן ולהכין את עצמה לסבבי האלימות עם הגורמים הלא־מדינתיים הטרוריסטיים, היא לא נערכה במקביל להתמודדות עם הזירה האזרחית הבינלאומית. המחיר שהיא משלמת על כך הוא שחיקה מתמשכת במעמדה בקרב דעת הקהל במדינות שהן בעלות בריתה החשובות ביותר. ממשלת ישראל תשכיל לעשות אם תכיר בכוחם של הארגונים השונים הפועלים ומשפיעים בזירה הבינלאומית, תמפה אינטרסים וממשקים משותפים ותפעל כדי ליצור שיתופי פעולה אשר יחזקו את המדינה ובמקביל יעלו תרומה משמעותית לקהילה הבינלאומית הניצבת בימים אלה מול אתגרים רבים מספור.

הערות

1. שם המאמר מושאל מספרו של יריב איצקוביץ, "קלקלת יחסים: הצד האפל של אינטראקציות בין־אישיות בארגונים", הוצאת רסלינג, נובמבר 2015.
2. Amnesty International, "Israeli Government Must Cease Intimidation of Human Rights Defenders, Protect them from Attacks", April 12, 2016, <http://goo.gl/EcJUQa>
3. איתמר אייכנר, "כך: יש לבצע סיכול אזרחי ממוקד ל־BDS. דרעי: פועל לשלילת התושבות של מנהיגים", *ynet*, 28 במרס 2016, <http://goo.gl/sQXoVD>
4. Peter Bell, *The Role of Global NGO's in World Politics: The Case of International Relief and Development NGO'S*, 2010, <http://goo.gl/WVOX7j>; Also look at Bill Morton, *An Overview of International NGO's in Development Cooperation, Working with Civil Society in Foreign Aid*, UNDP, 2011, <http://goo.gl/pwHCPG>
5. Peter Bell, *Ibid.*
6. *Ibid.*
7. אמנסטי אינטרנשיונל ישראל, על אודות הארגון, <http://goo.gl/6VY9Qu>
8. Peter Bell, *Ibid.*
9. Oxfam, "Crisis in Gaza", July 3, 2015, <http://goo.gl/JST8DL>
10. Robert L. Bernstein, "Rights Watchdog, Lost in the Mideast", *New York Times*, October 19, 2009, <http://goo.gl/OdboRh>
11. ראו, למשל, את פרסומיהם של ארגון ngo monitor אשר זוכה לחיבוק מהממסד ומפרסם באופן מובהק רק את ההטיות האנטי־ישראליות של הארגונים האלה ובכך מציג תמונה חלקית של המתרחש בתוך הארגונים: טוביה טננבוים, **תפוס ת'יהודי**, הוצאת סלע מאיר, 2014; בן־דרור ימיני, **תעשיית השקרים**, הוצאת ידיעות אחרונות, 2014. כמו כן ראו פרסומים באתרים שונים כמו מידה: אורי פרדניק, "ארגון אמנסטי נגד מדינת ישראל", 12 במאי 2014, <http://goo.gl/ZDBMd1>
12. For example: Oxfam's Middle East media manager, Jennifer Abrahamson, said: "I think there have been many misconceptions about Oxfam's relationship with Israel. We have worked in the country with both Jewish and Arab people, and our mission is always only to help those suffering from injustice and poverty. We are obviously delighted to forge this new relationship with the Reform Movement. We share similar values, and I hope people will become more aware of the work we are doing with Israeli civil society", <http://goo.gl/Kj4Sen>
13. תנועת "אם תרצו", דו"ח השתולים, 2015, <http://goo.gl/tJDcfp>, עקיבא ביגמן, "חרם זה חרם זה חרם: הקרן החדשה לישראל וה־BDS", *מידה*, 1 ביוני 2014, <http://goo.gl/ZgsiaD>; אריק גרינשטיין, "ארגון בצלם בשירות החמאס", *מידה*, 18 באוגוסט 2014, <http://goo.gl/tXrJkq>
14. טל שלו, "סוכן זר ישב במשרד הביטחון": עימות סוער בדיון על חוק העמותות, וואלה, 25 במאי 2016, <http://goo.gl/OLGvST>; Israel: "Law Targets Human Rights Groups: Hefty Fines for Organizations that Don't Comply", HRW, July 13, 2016, <http://goo.gl/kQYJPB>